

ЕВРОПСКА ИНТЕГРАЦИЈА, СТРАТЕШКА АУТОНОМИЈА И ОДНОС ИЗМЕЂУ КИНЕ И ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Сажетак

Након Другог светског рата, европске интеграције донеле су мир, стабилност и економски напредак на европском тлу. Међутим, у последње време постаје све израженији отпор ка овом процесу, услед успона популизма и екстремних политичких идеја. Да би се превазишли ови изазови и омогућио даљи развој Европе, стратешка аутономија Европске уније постаје кључна. Ово подразумева способност Уније и њених чланица да делују самостално на глобалној сцени, кроз ближу сарадњу у областима безбедности, спољне политике и одбране, као и унапређење економске интеграције и конкурентности. Стратешка аутономија ЕУ не значи изолацију, већ конструктивну улогу у међународној заједници. Даља интеграција држава чланица ЕУ је неопходна, како би дошло до постизања ове аутономије. Кина подржава Европу у овим настојањима, а односи између европског блока и Кине ће функционисати како на принципу сарадње, тако и кроз изражену конкуренцију. Европа се суочава са новим контекстом који је обележен променама у организацији система међународних односа – долази до истицања мултиполарности у односима сила и до промене међународног пејзажа, што је наглашено у контексту Украјинске кризе. Европа мора одлучити хоће ли

* Ауторка је студенткиња докторских студија на Правном факултету у Београду. Електронска адреса ауторке: gin071lyz@gmail.com.

пратити Сједињене Америчке Државе или заузети свој став према Кини, а расправа о европским интеграцијама усредсређена је на стратешку аутономију као кључну за улогу ЕУ у међународним односима.

Кључне речи: европске интеграције, стратешка аутономија, популизам, мултиполарност, економска конкурентност, Кина.

1. УВОД

Након Другог светског рата, процес европских интеграција донео је значајне резултате, укључујући мир, стабилност и економски напредак на територији европског континента. Међутим, у последње време, приметан је отпор том процесу, делимично и због успона популизма и екстремних политичких идеја у неким државама. Да би се ови изазови превазишли и да би се омогућио даљи развој европских интеграција, стратешка аутономија Европске уније (ЕУ) постаје кључна. Ово укључује способност ЕУ и њених држава чланица да делују самостално на светској политичкој, економској и безбедносној сцени. Појачање стратешке аутономије може се постићи кроз различите механизме, укључујући ближу сарадњу између држава чланица у областима као што су безбедност, спољна политика и одбрана. Такође, унапређење економске интеграције и јачање економске конкурентности ЕУ могу допринети повећању њене стратешке аутономије. Међутим, стратешка аутономија не би требало да значи изолацију, односно да представља супротност сарадњи са другим државама и регионима. Уместо тога, стратешку аутономију би требало посматрати као могућност за даљи развој значајне улоге коју ЕУ игра у свету, а која је видљива кроз вредности и циљеве међународне сарадње и мултилатерализма, које промовише. Да би ЕУ постигла стратешку аутономију, неопходно је да се даље и дубље развија процес европских интеграција.

У последњих неколико година, политика ЕУ и њених држава чланица према Кини подложна је променама и прилагођавањима, са израженим дуалитетима и контрадикцијама. Са друге стране, кинеска политика према ЕУ се може одредити и описати као крајње доследна. Кина подржава Европу у постизању стратешке аутономије, те остварењу значајније улоге у међународној заједници. У будућности, сарадња и конкуренција у односима између Кине и ЕУ ће се преплитати, а очекује се и пораст значаја овог односа.

Са сталним променама у свету, које се догађају великом брзином, два кључна питања на која ЕУ треба да одговори су: прво, питање које се односи на место и улогу ЕУ у мултиполарном свету; и друго, утицај и значај ЕУ у промењеном међународном „пејзажу“. Док Сједињене Америчке Државе (САД) не препознају и не признају мултиполарни свет, француски председник Емануел Макрон (Emmanuel Macron) верује да у будућности постоји свет мултиполарних сила, односно моћи. Његов став постао је јасан приликом његове посете Кини, када је нагласио значај ЕУ као трећег актера на светској сцени. Већ у књизи „Револуција“ (fra. *Révolution*) објављеној 2016. године, Макрон је изнео своју намеру: „Треба да останемо независни и да се упустимо у конструктиван дијалог са свим странама“ (Macron, 2017). Што се тиче другог питања, након завршетка Хладног рата, свет је „уживао“ у периоду кратког мира, али се сад сусреће са питањем да ли ће се вратити блоковској конфронтацији. Ово питање има велики значај за ЕУ, која игра кључну улогу у међународним односима. То је постало потпуно јасно приликом ескалације Украјинске кризе. ЕУ ће морати да одлучи да ли ће „пратити“ САД или ће заузети сопствени став према Кини. Даља расправа о европским интеграцијама фокусира се на питање стратешке аутономије (eng. *strategic autonomy*) ЕУ, што је кључно за даље одређење њене улоге у креирању међународне политичке и економске сцене.

2. СТРАТЕШКА АУТОНОМИЈА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

2.1. Положај и изазови Европске уније

ЕУ је, на међународном плану, препозната као један од значајних актера. У питању није само држава нити класична међународна организација, већ нешто између њих. ЕУ, њено јединствено тржиште, Еврозона и Шенгенска зона заједно чине нови изглед и идентитет Европе. Иако ЕУ не треба поистовећивати са целокупном Европом, може се рећи да је ЕУ постала најмоћнији „играч“ у овом делу света.

Нови изглед и идентитет ЕУ настали су захваљујући процесу успостављања јединственог тржишта, који траје више од 75 година, тачније од краја Другог светског рата. Овај процес подразумева бројне предности, а највећа је била дужи период мира у Европи после Другог светског рата, што је у историји Европе ретко кад запамћено. Иако је Европа кроз историју проживела више ратова, укључујући

Први и Други светски рат, као и Хладни рат, стремљење ка јединству Европе, кроз оснивање ЕУ, имало је и политичке и безбедносне циљеве – осигурати мир у Европи и спречити будуће ратове.

ЕУ је постала значајан економски ентитет у свету кроз европске интеграције, успостављајући јединствено тржиште са стотинама милиона људи и садашњих 20 чланица¹ Евроzone. Године 2023, бруто домаћи производ (БДП) 27 чланица ЕУ износио је 13,34 милијарди евра, извоз робе је био у вредности од две и по милијарде евра, увоз робе 2,9 милијарди евра. Такође евро је чинио 20,5% глобалних девизних резерви, заузимајући друго место (иза долара), док је удео евра у глобалним девизним трансакцијама био око 38% (European Commission 2023).

Јединствено тржиште ЕУ подразумева четири основне слободе: слободно кретање људи, робе, капитала и услуга. Унутар ЕУ, границе између држава више нису контролисане, односно не постоје у класичном смислу речи. Иако Исланд и Норвешка нису чланице ЕУ, оне су чланице Шенгенског споразума. Због отворених граница између нордијских земаља, када су Шведска, Данска и Финска приступиле ЕУ, Исланд и Норвешка су практично отвориле границе са осталим чланицама ЕУ. Такође, ЕУ преговара о спољној трговини у име својих чланица. На примеру, када је реч о приступању Кине Светској трговинској организацији, Кина није преговарала појединачно са тадашњих 15 чланица ЕУ, већ само са Европском комисијом. ЕУ спроводи заједничку трговинску политику, те чланице више не могу слободно преговарати о споразумима о слободној трговини са другим земљама (ССП).

Европске интеграције су својеврсни узор за међународну сарадњу у другим деловима света. Иако су ефикасност и успех ЕУ у борби против изазова, након низа изазова попут европске дужничке кризе, мигрантске кризе и Брежита доведена у питање, ЕУ и даље остаје важан узор за управљање и сарадњу у свету, као заједница која сведочи о европској сарадњи. Европске интеграције имају два кључна елемента: продубљивање и проширење. Док се интеграција Европе непрекидно продубљује, све већи број земаља придружује се овом процесу – од првобитних шест држава-оснивачица ЕУ, до данашњих

¹ Земље евроzone укључују Ирску, Француску, Немачку, Аустрију, Белгију, Кипар, Естонију, Финску, Грчку, Италију, Летонију, Литванију, Луксембург, Малту, Португал, Шпанију, Словачку, Словенију, Хрватску и Холандију.

27, са многим државама које чекају на придруживање ЕУ.² У 2024. години, процес проширења ЕУ доживео је значајан напредак. ЕУ је званично доделила статус кандидата Грузији и започела преговоре о придруживању са Украјином и Молдавијом. Поред тога, Босна и Херцеговина је кренула напред са почетком приступних преговора, који су даље условљени испуњењем специфичних реформских критеријума (Schug 2024). Остале земље кандидати у процесу придруживања су Албанија, Северна Македонија, Црна Гора и Србија, при чему су последње две највише напредовале у преговорима. Током овог процеса, на основу првобитног концепта „националних држава“, временом је дошло до стварања концепта „супердржаве“. Када се земље Европе придруже ЕУ и Еврозони, традиционално суверено право на обликовање спољнотрговинске политике и коришћење одређене валуте прелази на ову „супрадржавну“ или супранационалну творевину. Европска интеграција се разликује од историјских покушаја уједињења Европе силом, јер је потпуно миран и добровољан процес.

Последњих година, процес европских интеграција се суочава са значајним изазовима, а највећи утицај на овај процес има популизам, који се развија у самој ЕУ. Када се посматра развој Европе од глобалне финансијске кризе 2008. године, постаје јасно да више није могуће наставити са интеграцијом на начин како је то било могуће раније. У последњих неколико година, ЕУ се суочила са дужничким кризама држава чланица, избегличком кризом, Брегзитом, пандемијом *COVID-19*, кризом у Украјини, као и енергетском кризом. У овом контексту, популистичке снаге у Европи настављају да расту, а о томе најбоље сведочи Брегзит (Нои 2024, 438).

Према најновијим подацима, из 2024. године, популизам и даље представља велики изазов за економску глобализацију и европску интеграцију. Гласови против економске глобализације и интеграције постају све гласнији у европским државама. Овај тренд постаје и највећи изазов са којим се суочава процес европских интеграција.

У процесу европских интеграција, скептицизам према ЕУ („евроскептицизам“) и анти-ЕУ идеје и „снаге“ већ дуго постоје у неким европским државама. Иако ове „снаге“ никада раније нису постале доминантне у било којој од ЕУ држава чланица, ситуација се мења.

² Земље кандидати за чланство у ЕУ су Албанија, Црна Гора, Северна Македонија, Турска, Србија, Украјина, Молдавија, Босна и Херцеговина и Грузија.

Резултати избора за Европски парламент 2024. године показују да су популистичке и анти-ЕУ странке у многим земљама добиле значајну подршку. На пример, италијанска странка Браћа Италије (ita. *Fratelli d'Italia*) наставила је да јача, промовишућу анти-глобализацијски и анти-ЕУ програм. Француски Национални фронт (fra. *Rassemblement national*) такође је остварио значајан успех на изборима, додатно учвршћујући своју анти-ЕУ позицију. Успон ових странака учинио је анти-ЕУ гласове у Европском парламенту гласнијим и разноврснијим.

У Француској, политичка ситуација 2024. године такође показује пораст анти-ЕУ сентимента. Национално окупљање је на изборима за Европски парламент освојило више места, а ужива и значајно увећану подршку у земљи. Иако је странка председника Емануела Макрона – *Република у покрету*, и даље главна политичка снага, она се суочава са све већим притисцима, посебно у решавању домаћих економских проблема и миграционе политике.

Дакле, француска влада мора да балансира између домаћег популистичког притиска и напора усмереног ка јачању европских интеграција. Француске анти-ЕУ снаге углавном се фокусирају на противљење прекомерној интервенцији ЕУ, захтевајући већу националну сувереност и строжу контролу имиграционе политике.

У Немачкој, странка Алтернатива за Немачку (deu. *Alternative für Deutschland, AfD*) је на изборима 2024. године додатно потврдила и „поболшала“ своје место у немачком парламенту (deu. Bundestag). Ова странка отворено заговара то да Немачка треба да напусти ЕУ. У исто време, владе Мађарске и Пољске настављају да се супротстављају политици Брисела, јачајући свој суверенитет и националистички приступ.

Утицај британског изласка из ЕУ (тзв. Брежит) и даље је велик, а односи између Велике Британије и ЕУ остају сложени и испуњени неповерењем. Шкотски покрет за независност је добио нови замах, тражећи поново референдум о независности, што представља нови изазов за Велику Британију и њен однос са ЕУ.

Холандска странка за слободу остварила је значајан напредак на изборима, промовишући строжу политику имиграције и анти-ЕУ став. У Шпанији, Покрет за независност Каталоније поново узима маха, додатно појачавајући и истичући унутрашње поделе у Европи.

Свеукупно, политичка ситуација у Европи 2024. године, изгледа веома сложено. Снаге усмерене против глобализације и интеграције

расту у више земаља, представљајући озбиљан изазов за стабилност и процес европске интеграције. Одговор ЕУ на ове унутрашње поделе и спољне притиске одредиће будући правац ове уније и доказати њену (не)стабилност.

С обзиром на наведено, може се закључити следеће: иако одустајање од интеграције, које се догодило у погледу Велике Британије није доминантни наратив у државама чланицама ЕУ, с обзиром на појаву популизма, екстремизацију политичких токова у Европи и ставове политичких партија, чињеница је да је процес постојећих и даљих европских интеграција суочен са озбиљним отпором.

2.2. Концепт стратешке аутономије

Светска и регионална ситуација је комплексна и променљива, односи међу великим силама постепено бивају све више затегнути, а кризе и изазови у региону се непрестано јављају. Европска унија је покренула иницијативу „Стратешка аутономија“ (Bartels et al., 2017) са циљем да унапреди своју укупну снагу и међународну конкурентност у областима одбране и безбедности, економског развоја, технолошког напретка итд, али и да заштити статус ЕУ и њених чланица у глобалном оквиру. Промене у односу снага међу државама, промена фокуса међународне конкуренције, унутрашњи притисци у ЕУ и промене у глобалној стратегији САД доводе до промена у самоодређењу и поимању ЕУ у процесу спровођења њене глобалне стратегије. Због недостатка снаге држава оснивачица, нестабилног окружења и ограничења у стварању западног технолошког савеза под вођством САД-а, будући развој стратешке аутономије ЕУ може бити ограничен, али њена специфичност и отпорност доприносе томе да остане значајан актер у светским пословима и глобалном управљању

У последњих неколико година, ЕУ је унапредила своју способност самосталног деловања у областима одбране, безбедности, енергетике и дигиталне технологије. Године 2024. Европска комисија је представила „Европску одбрамбену индустријску стратегију“ (European Commission 2024a), како би ојачала заједничка улагања и истраживања и повећала аутономију одбрамбене индустрије. У области енергетике, ЕУ је усвојила „Зелени договор 2.0“ (Привредна комора Србије 2023) како би убрзала прелазак на обновљиве изворе енергије и смањила зависност од спољних извора енергије. У дигиталном сектору, ЕУ је покренула „Дигитални план Европе“ (European

Commission 2024b), инвестирајући у кључне технологије попут полу-проводника, вештачке интелигенције и 5G мреже, а како би смањила зависност од спољашњих ланаца снабдевања. Кроз ове мере, ЕУ је не само ојачала своју стратешку аутономију, већ је и повећала свој утицај на глобалној сцени. Поред тога, у области трговине и економије, ЕУ је појачала интеграцију унутрашњег тржишта, подстичући економску сарадњу и међусобну повезаност међу државама чланицама. Такође, ЕУ је потписала нове трговинске споразуме са другим глобалним економијама, чиме је учинила додатно значајним свој стратешки положај у светској економији. Све ове мере не само да су допринеле стратешкој аутономији ЕУ, већ су и ојачале њен утицај на глобалној сцени. Са сталним променама у међународном окружењу, стратешка аутономија ЕУ ће наставити да се развија и има потенцијал да постане кључни „алат“ за суочавање са будућим изазовима. Комплексност међународног окружења и учесталост унутрашњих криза подстичу ЕУ да активно промовише стратешку аутономију.

Француски председник Макрон је тренутно један од најактивнијих заговорника и покретача европске стратешке аутономије. Директор Кисинџер центра за глобална питања на Школи напредних међународних студија Универзитета Џон Хопкинс (Henry A. Kissinger Center for Global Affairs of the Johns Hopkins Hopkins University), Френсис Гаван (Francis Gavin), и председница и извршна директорка Центра за анализу европских политика, Алина Пољакова (*Alina Polyakova*), сматрају да за Макрона стратешка аутономија значи да ЕУ има сопствени положај у свету и способност да утиче на светска питања. Слично Шарлу де Голу (*Charles de Gaulle*), ни Макрон не жели да Европа или Француска постану немоћни посматрачи у свету дефинисаном растућом конкуренцијом између Кине и САД-а (Gavin & Polyakova 2022).

Европска унија тежи стратешкој аутономији првенствено због страха да ће бити маргинализована у великим глобалним променама. Током последњих година, европски политичари су стално наглашавали да ЕУ мора да ојача своје способности деловања како би избегла да постане „игралиште“ уместо „играча“ и да, са позиције „учесника“ на глобалној сцени не претвори у „посматрача“. Избијање кризе у Украјини 2022. године поново је ставило традиционалну безбедност у средиште европске политичке агенде. У исто време, европске земље су поново схватиле да њихова безбедност и даље зависи од САД-а и НАТО-а. Шведска, Финска и друге традиционално

неутралне земље су напустиле свој неутрални статус и поднеле захтев за придруживање НАТО-у. Ово додатно показује да, иако је европска интеграција трајала више од 70 година, ЕУ још увек нема довољно способности за самосталну одбрану. У марту 2022. године, високи представник ЕУ за спољну и безбедносну политику, Жозеп Борел (Josep Borrell), јасно је рекао приликом објашњавања намере ЕУ да усвоји „Стратегијски компас“ (Strategic Compass): „Живимо у времену у којем је стратешко такмичење међу државама све интензивније и безбедносне претње су све сложеније.[...] Ово није свет који смо ми Европљани изабрали – ово је свет с којим се суочавамо. У овом све конкурентнијем светском поретку, ЕУ мора бити спремна да брани наше интересе и вредности“ (Borrell 2022).

ЕУ тежи стратешкој аутономији из више разлога, укључујући и осећај да, иако су САД уско повезане с ЕУ, без обзира на то ко буде у Белој кући, политика „Америка на првом месту“ се неће променити. Такође, стратешки фокус САД се премешта ка Индијском и Пацифичком океану. Током четири године власти Трампа, САД су усвајале унилатерализам, повлачећи се из међународних мултилатералних механизма, док је њихов однос према НАТО-у постао хладнији. У овом контексту, европске земље су забринуте да САД можда неће наставити да игра улогу главног чувара европске сигурности, те се активно упуштају у појачану сарадњу у области одбране. Иако је Џозеф Бајден (*Joseph Biden*), који је постао председник САД 2021. године, предузео низ мера за побољшање односа са европским савезницима, и даље је заступљена политика „Америка на првом месту“ у економији, што је јасно показано кроз „Закон о смањењу инфлације“, који је САД усвојила 2022. године.

Европа тежи стратешкој аутономији како би могла да штити своје интересе без ослањања на друге силе. Док је традиционално размишљање о аутономији у Европи фокусирано на одбрану и сигурност, срж концепта „стратешке аутономије“ остаје војна одбрана, али то више није једино подручје на које се односи стратешка аутономија: она обухвата и економију, енергију, технологију и ланце снабдевања. Да ли ће Европа успети да постигне стратешку аутономију зависи од тога да ли ће моћи да настави са процесом европске интеграције, при чему је одбрамбена аутономија кључна за стратешку аутономију. Да би избегла да изградња одбрамбене аутономије (п)остане само пушта прича, ЕУ треба да обрати пажњу на неколико аспеката

– ограничења Француске власти?, безбедносне изазове у окружењу и на изазове технолошке аутономије.

2.2.1. Ограничења француске власти или?

Као одлучни заговорник независне одбране ЕУ, Француска сама није у могућности да предводи овај процес (да ли се мисли на процес европске интеграције?), што ограничава способност ЕУ за стратешку аутономију у области одбране и сигурности. Француски председник Макрон активно промовише стратешку аутономију, али економија Француске није довољна да подржи ову иницијативу, те је потребно учешће Немачке. Немачка има несугласице са Француском у вези са питањем одбрамбене аутономије. Такође, неки чланови одбијају да, у овом аспекту, пренесу свој суверенитет и ослањају се на НАТО за заштиту безбедности. Због тога је процес стратешке аутономије ограничен, и ЕУ тешко да ће у кратком року постати независна глобална безбедносна сила.

2.2.2. Безбедносни изазови у окружењу

Несигурност спољног окружења ставља у изазован положај ЕУ, када је реч о обезбеђивању безбедности у свом окружењу. ЕУ је настојала да стабилизује безбедност у свом окружењу путем интеграције суседних земаља и политике добросуседских односа, али историјски засновани проблеми и интервенције великих сила отежавају одржавање дугорочне стабилности. Криза у Украјини представља изазов за безбедност у окружењу ЕУ, претећи политици добросуседских односа, док напетости са Русијом узрокују енергетску кризу у ЕУ и доводе до прилива милиона украјинских избеглица у Пољску, Румунију и друге земље, чиме постају додатно изражени изазови у вези са смештајем избеглица. Напетости у окружењу отежавају постизање стратешке аутономије у области одбране, док утицај НАТО-а на безбедност Европе расте.

2.2.3. Изазови технолошке аутономије

Технолошка аутономија ЕУ је ограничена од стране западних технолошких савеза предвођених САД-ом. Технолошка аутономија је кључни део стратешке аутономије ЕУ, са циљем да се повећа технолошка моћ и смањи зависност од САД-а и Кине. Да би ЕУ постала

глобална технолошка сила, треба да подржи развој напредних технологија, а истовремено да избегне укључивање у конкуренцију великих сила у области технологије.

Међутим, посматрајући развој европске интеграције, види се да су Европска заједнице, односно ЕУ непрекидно напредовала кроз низ изазова, показујући велику отпорност. Унутар заједнице, ЕУ мобилизује ресурсе на наднационалном нивоу, координира односе и акције различитих нивоа и поштује разлике како би допринела развоју Европе. У спољној политици, иако имплементација стратешке аутономије нужно укључује и суочавање са горе поменутим изазовима, ЕУ поседује изузетну интеграциону моћ и прилагодљивост. Комбиновањем нормативне чврсте и меке моћи, ЕУ развија глобалну стратегију која се разликује од америчке, уз очување специјалних односа са САД-ом, и наставља да буде лидер у одређеним областима глобалног управљања, те кључни актер у очувању равнотеже у односима великих сила, чиме доводи до стабилизације регионалних ситуација.

3. ОДНОС ИЗМЕЂУ КИНЕ И ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Однос Кине и ЕУ увек је привлачио велику пажњу међународне заједнице, а овај однос није само од великог значаја за Кину и Европу, већ имају и пресудан утицај на еволуцију светског поретка.

Од реформе и отварања Кине, односи између Кине и ЕУ су углавном били вођени економском и трговинском сарадњом. Међутим, последњих година догодиле су се две значајне промене у тим односима. Прва је, с обзиром на свеукупну снагу и међународни утицај Кине који свакодневно расте, да позиција Кине у спољним односима ЕУ и њених чланица непрестано јача и расте. Европска политика према Кини постала је предмет широке пажње и интензивне расправе у многим европским земљама. Друга промена се односи на то да су услед промене снага између Кине и ЕУ, као и утицаја идеологије, америчке политике према Кини и рата између Украјине и Русије, негативни ефекти политике ЕУ према Кини постали израженији. Ипак, с обзиром на значајне заједничке интересе, унутар ЕУ постоје и снажни гласови који позивају на прагматичну политику према Кини, без слепог праћења америчких ставова. У том контексту, политике чланица ЕУ према Кини показују јасне знаке прилагођавања и промена, са наглашеним лицемерјем и контрадикцијама.

Француска, Немачка, земље средње и источне Европе, као и институције ЕУ, имају различите ставове у погледу политике према Кини, што показује да европске земље немају јединствени став у том погледу. На пример, Француска инсистира на томе да ЕУ треба да постигне стратешку аутономију и да не би требало у потпуности да прати „америчка правила“ у својој политици према Кини. Француски председник Емануел Макрон је након своје посете Кини у априлу 2023. године јавно изјавио да „не желимо да уђемо у логику групне конфронтације“ и нагласио да ЕУ не би требало да „прилагођава свој темпо америчком“ када је реч о питању Тајвана. Он верује да само остваривањем стратешке аутономије, ЕУ може избећи да постане „вазал“ других великих сила (Barré 2023).

Немачка у својој политици према Кини тежи уравнотеженом приступу. Иако жели да очува економске и трговинске односе с Кином, све више пажње посвећује улози и ставовима Кине у међународним пословима. Немачка влада наглашава потребу за проналажењем равнотеже у својој политици према Кини, тако да се одржи економска сарадња, али и да се истовремено задржи опрез у политичким и безбедносним питањима у односу на Кину.

Све у свему, земље ЕУ показују разноврсне приступе у својој политици према Кини, при чему њихова историјска позадина, геополитички интереси и економске везе с Кином утичу на обликовање тих политика. У будућности ће кључни изазов за европске земље и ЕУ бити како пронаћи заједнички став у оквиру ових разлика.

Иако постоје значајне разлике у интересима између самих држава чланица ЕУ, важно је приметити да су чланице ЕУ у последње време постигле одређени ниво сагласности у политици према Кини. Европска комисија је 2019. године дефинисала Кину као „партнера за сарадњу, конкурента и системског ривала“, и од тада ЕУ и њене чланице користе ову терминологију. Током последње три године, односи између Европе и Кине суочили су се са великим изазовима, управо зато што су у европској политици према Кини расли елементи конкуренције, опреза и супротстављања, што је сузило простор за сарадњу (Jin 2022, 28–51).

До 2024. године, ЕУ је додатно прилагодила своју политику према Кини како би одговорила на промене у глобалној економији и геополитици. Током овог периода, ЕУ је појачала фокус на економску сигурност и стратешку независност у односима са Кином. Главне мере укључују јачање контроле страних директних инвестиција,

строжу контролу извоза и повећање безбедности истраживања, посебно у високотехнолошким секторима. ЕУ је такође нагласила потребу за смањењем ризика у економским односима са Кином, изражавајући забринутост због технолошке зависности у овом погледу. Ове промене у политици су део шире стратегије за заштиту европских интереса, док се ЕУ суочава са сложеном геополитичком динамиком у односима са Кином. Прилагођавање политике према Кини и постизање консензуса рефлектују стратешко промишљање ЕУ у контексту глобалних промена. Како се међународне прилике компликују, ЕУ ће морати да пронађе нову равнотежу између конкуренције и сарадње како би осигурала своју сигурност и просперитет. Одржавање те равнотеже у променљивом међународном окружењу представљаће велики изазов за ЕУ у будућности (Vasselier 2024).

У одговору на промене и прилагођавања у европској перцепцији и политици према Кини, Кина је појачала напоре у раду са ЕУ, снажно промовишући да се односи између Кине и ЕУ развијају у позитивном правцу.

С једне стране, Кина је наставила доследну политику према ЕУ. Кина увек подржава европску интеграцију, подржава јачање стратешке аутономије ЕУ и високо цени односе између Кине и Европе, те тежи развоју свеобухватног стратешког партнерства са ЕУ и њеним чланицама. Године 2013. председник Си Ђинпинг (Xi Jinping) је током посете европских лидера у Пекингу истакао да су Кина и ЕУ две велике силе које теже очувању мира у свету, два велика тржишта која подстичу заједнички развој, и две велике цивилизације које доприносе људском напретку. Следеће године, током посете ЕУ, предложио је да Кина и Европа треба да изграде четири партнерства: за мир, раст, реформе и цивилизацију (Wei & Tong 2014).

С друге стране, са укидањем мера за контролу пандемије *COVID-19*, сарадња између Кине и ЕУ је обновљена, а бројни нови аспекти сарадње започети. Почетком новембра 2022. године, немачки канцелар Олаф Шолц (*Olaf Scholz*) посетио је Кину, започињући нову фазу интензивних разговора и преговора између Кине и ЕУ. У истом месецу, током Самита Г-20 на Балију, председник Си Ђинпинг се састао са лидерима Француске, Холандије, Шпаније и Италије. Након тога, председник Европског савета Шарл Мишел (*Charles Michel*), премијер Шпаније Педро Санчез (*Pedro Sánchez*), председник Француске Емануел Макрон и председница Европске комисије Урсула фон дер Лајен (*Ursula von der Leyen*) су имали званичне посете Кини.

Потом, 6. априла 2023. године, током трилатералног састанка између председника Кине, француског председника Макрона и председнице Европске комисије Урсуле фон дер Лајен, председник Си је истакао да „Кина и Европа имају широке заједничке интересе, да је сарадња значајнија од конкуренције и да треба дати предност областима сагласности у односу у односу на разлике. У тренутном комплексном и променљивом међународном окружењу, Кина и Европа би требале да се међусобно поштују, да унапреде политичко поверење, ојачају дијалог и сарадњу, заједнички чувају светски мир и стабилност, подстичу заједнички развој и просперитет, и заједно се суоче са глобалним изазовима. Кина је спремна да, заједно са ради на одређењу тона и даљег правца сарадње, потпуно обнови контакте на свим нивоима, активира међусобну сарадњу у свим областима и унесе нову динамику у развој односа између Кине и Европе, као и у светски мир, стабилност и просперитет“ (Liu 2023). У јуну 2023. године, премијер Ли Кећанг (*Lǐ Kèqiáng*) је одредио Немачку и Француску као прве земље које ће посетити након преузимања функције. Са обновом високих посета између Кине и ЕУ и поновним покретањем различитих облика размене, односи између Кине и ЕУ се позитивно развијају.

Током 2024. године, председник Си Ђинпинг је обавио државне посете Француској, Мађарској и Србији. Током посете Француској, председник Си је са председником Макроном детаљно разговарао о развоју односа између Кине и Француске, као и о тренутним важним међународним и регионалним питањима. У Мађарској и Србији, председник Си је такође имао важне разговоре. У Мађарској, председник Си је са премијером Виктором Орбаном (*Viktor Orbán*) детаљно разговарао о економској сарадњи између Кине и Мађарске, као и о пројектима сарадње у оквиру иницијативе „Појас и пут“.

У Србији, председник Си је разговарао са председником Вучићем и обе стране су истакле своју посвећеност продубљивању стратешког партнерства између две земље. Фокус разговора био је на пројектима изградње инфраструктуре, као што су железнице и путеви, као и на сарадњи у области енергије и инвестиција. Председник Си је посебно нагласио значај сарадње између Кине и Србије у оквиру иницијативе „Појас и пут“ и изразио оптимизам у погледу будућих сарадничких перспектива.

У 2024. години, односи између Кине и Европе наставили су да се продубљују у погледу сарадње и стратешког дијалога. У јануару, председник Си Ђинпинг је путем видео везе говорио на Светском

економском форуму у Давосу, поново истичући кинеску подршку стратешкој аутономији Европе и истичући значај сарадње Кине и Европе у глобалном управљању, климатским променама и технолошким иновацијама.

У марту 2024. године, председник Европског савета Шарл Мишел и премијер Кине Ли Кећанг одржали су састанак у Пекингу, где су потписали низ споразума о сарадњи у областима дигиталне економије, вештачке интелигенције и биомедицине. Такође су заједнички најавили да ће до краја 2024. године организовати Самит о технолошким иновацијама између Кине и ЕУ, како би се даље унапредила сарадња и размена у технолошком сектору.

У међувремену, сарадња између Кине и ЕУ у области трговине и економије такође је постигла нове успехе. У априлу 2024. године, Кина и ЕУ су потписали нови споразум о слободној трговини (ФТА), који додатно смањује царине и нецаринске баријере, те олакшава трговину и инвестиције између две стране. Овај споразум се сматра важном прекретницом у економским односима између Кине и ЕУ и очекује се да ће донети значајне економске користи за обе стране.

Иако односи између Кине и ЕУ напредују и развијају се, још увек постоје одређени различити ставови у кључним областима, као што су људска права, сајбер безбедност и геополитичка питања. Због тога су ЕУ и Кина одлучиле да успоставе стални систем дијалога, како би редовно расправљале и тражиле решења за обостране бриге.

У целини, односи између Кине и Европе у 2024. години наставаљају да се продубљују на основу прагматичне сарадње и стратешког дијалога, а значајан напредак постигнут је у областима трговине, технологије и зелене сарадње. Са обновом високих посета и различитих облика размене, односи између Кине и ЕУ се све више развијају. У будућности, препознавање разлика и неговање сарадње, те унапређење односа на виши ниво представља даљи правац сарадње.

4. ЗАКЉУЧАК

Шта се може закључити на основу наведеног? Неспорно, до сада су предузети значајни и велики кораци на нивоу саме ЕУ, која се годинама и деценијама уназад развија, те данас представља много више од јединственог тржишта – представља и политичку, али и вредносну заједницу. У том и таквом контексту, ЕУ тежи ка постизању стратешке аутономије која би представљала следећи корак развоја, а коју посебно

заговарају одређене државе чланице ЕУ, на челу са Француском. Са друге стране, Кина, као велика светска сила, показује спремност и заинтересованост за сарадњу са ЕУ и заједнички пут у будућност.

У будућности се очекује да ће у односима између ЕУ и Кине истовремено постојати сарадња, конкуренција и опрез, при чему ће сарадња и конкуренција међусобно бити испреплетани, а значај и комплексност односа између две стране ће се повећавати.

Свакако, развој ових односа и сарадње мора подразумевати и обухватити историјске, културолошке и политичке разлике и различитости као такве. Међутим, управо у разноликости, а великој моћи, коју имају, како Кина, тако и ЕУ, настаје велики простор за сарадњу у бројним областима, од политике до дигитализације и технолошких иновација. Било би наивно очекивати да даљи развој односа не подразумева и одређене изазове, али исто тако и неоправдано песимистично очекивати да такви изазови не могу бити превазиђени. Уз политичку вољу и спремност да фокус буде на сличностима и предностима сарадње, а не на постојећим разликама, не постоји изазов који не може бити превазиђен у будућности.

ЛИТЕРАТУРА

Hou, Ming. 2024. Research on the Impact of Chinese–British Direct Investments and Trade. *Sustainable Development*, 14(2), pp.438–444 (originally published in Chinese)

Jin, Ling. 2022. The Transformation of the EU’s External Strategy and the Reshaping of China-Europe Relations. *Journal of China Foreign Affairs University*, 39(4), pp. 28–51. (originally published in Chinese)

Macron, Emmanuel. 2018. *The Revolution*. Sichuan: Sichuan Publishing (originally published in Chinese).

ИНТЕРНЕТ ИЗВОРИ

Barré, Nicolas. 2023. “Emmanuel Macron: L’autonomie stratégique doit être le combat de l’Europe.” *Les Echos*. <https://www.lesechos.fr/monde/enjeux-internationaux/emmanuel-macron-lautonomie-strategique-doit-etre-le-combat-de-leurope-1933493> (09.04. 2023)

Bartels, Hans-Peter, Kellner, Anna Maria & Optenhögel, Uwe. 2017. “Strategic autonomy and the defence of Europe.” *DIETZ*. <https://dietz-verlag.de/downloads/leseproben/0498.pdf> (28.3.2025)

Borrell, Josep. 2022. “Strategic Compass for Security and Defence.” *European External Action Service*. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/strategic_compass_en3_web.pdf (28.3.2022)

European Commission. 2023. “Spring 2023 Economic Forecast: an improved outlook amid persistent challenges.” https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-forecast-and-surveys/economic-forecasts/spring-2023-economic-forecast-improved-outlook-amid-persistent-challenges_en (28.3.2025)

European Commission. 2024a. “The European Defence Industrial Strategy: Our common defence industrial strategy.” https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/edis-our-common-defence-industrial-strategy_en (28.3.2025)

European Commission. 2024b. “Over €760 million investment from the Digital Europe Programme for Europe’s digital transition and cybersecurity.” <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/over-eu760-million-investment-digital-europe-programme-europes-digital-transition-and-cybersecurity> (28.3.2025)

Gavin, Francis J., & Polyakova, Alina. 2022. “Macron’s Flawed Vision for Europe.” *Foreign Affairs*. <https://www.foreignaffairs.com/articles/europe/2022-01-19/macrons-flawed-vision-europe> (28.3.2025)

Liu, Hua. 2024. “Xi Jinping met with French President Macron and European Commission President Ursula von der Leyen at the China-France-EU trilateral meeting.” *Xinhua*. http://www.news.cn/politics/leaders/2023-04/06/c_1129500095.htm (28.3.2025)

Schug, Sarah. 2024. “EU expansion: How close are the nine candidate states to membership?” *The Parliament magazine*. <https://www.theparliamentmagazine.eu/news/article/eu-expansion-how-close-are-the-nine-candidate-states-to-membership> (28.3.2025)

Vasselier, Abigaël & Chimits, François. “Relations between the European Union and China: What to Watch for in 2024.” *MERICCS*. <https://merics.org/en/merics-briefs/relations-between-eu-and-china-what-watch-2024> (28.3.2025)

Wei, Jianhua & Tong, Qian. 2014. “Xi Jinping met with the President of the European Council, Van Rompuy, giving new strategic substance to the

comprehensive strategic partnership between China and the EU, jointly building four major partnerships between China and the EU in the areas of peace, growth, reform, and civilization” *Xinhua*. http://www.xinhuanet.com/world/2014-03/31/c_1110032444.htm (28.3.2025)

Привредна комора Србије. 2023. „Европски зелени договор: Србија и Западни Балкан.“ https://api.pks.rs/storage/assets/E%20bro%C5%A1ura_ZELENI%20DOGOVOR_ZB_Srbija_SRP_2023.pdf (28.3.2025)

Ye Yuanzheng

EUROPEAN INTEGRATION, STRATEGIC AUTONOMY AND THE RELATIONSHIP BETWEEN CHINA AND EUROPEAN UNION

Resume

After World War II, European integration brought peace, stability and economic progress. However, resistance to this process has recently been noticed due to the rise of populism and extreme political trends. In order to overcome these challenges and enable further development, the strategic autonomy of the EU becomes crucial. This implies the ability of the EU and its members to act independently on the global stage, through closer cooperation in the areas of security, foreign policy and defense, as well as the improvement of economic integration and competitiveness. Strategic autonomy does not mean isolation, but a constructive role in the international community. European integration is necessary to achieve this autonomy. China supports Europe in these efforts, and EU-China relations will be a mixture of cooperation and competition. Europe is facing the issues of the multipolarity of the world and the evolution of the international landscape, which is emphasized in the context of the Ukrainian crisis. Europe must decide whether to follow the US or take its own stance towards China, and the debate on European integration is centered on strategic autonomy as key to its role in international relations.

Keywords: European integration, Strategic autonomy, Populism, Multipolarity, Economic competitiveness, China